

Rapport 2008:7

Arkeologisk förundersökning/antikvarisk kontroll

Schaktövervakning längs Klosterledsgatan- Kyrkogatan i Vadstena

RAÄ 21
Vadstena stad och kommun
Östergötlands län

Mats Magnusson

Schaktövervakning längs Klosterledsgatan -Kyrkogatan i Vadstena

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning.	4
Syfte	4
Metod och dokumentation	4
Resultat och tolkning	4
Referenser	6
Tekniska uppgifter.	7

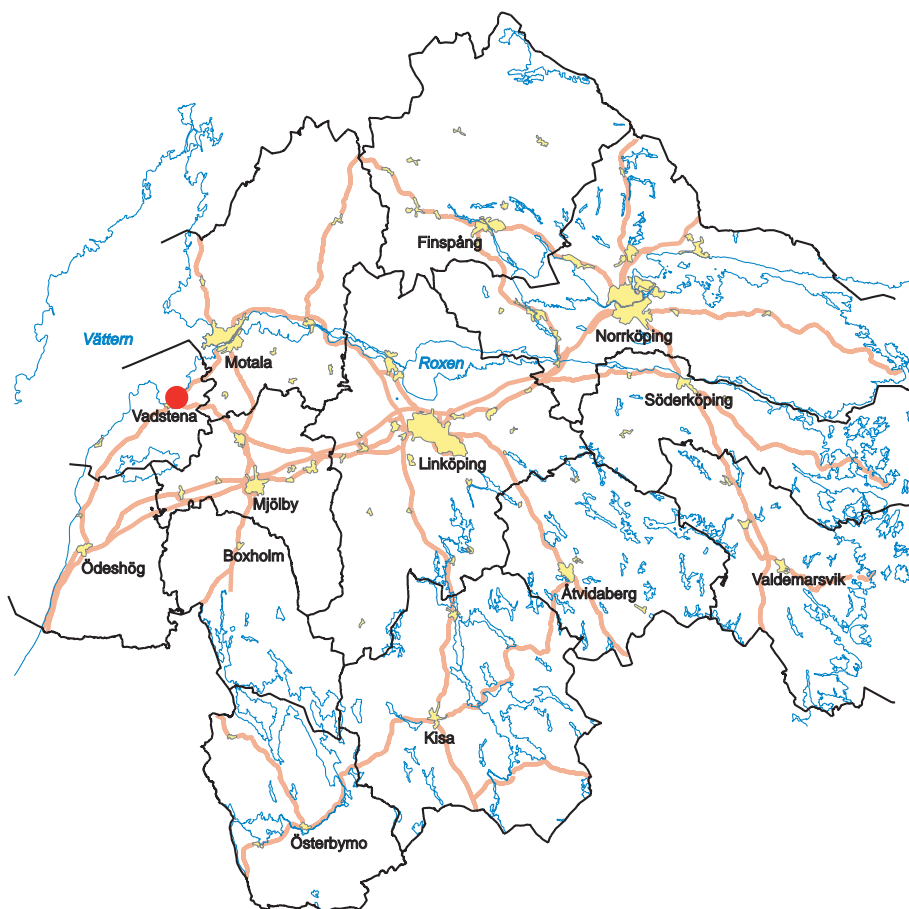
Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

Sammanfattning

Östergötlands länsmuseum utförde under november 1995 en arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll inför nedläggandet av kabel längs delar av Klosterledsgatan och Kyrkogatan i Vadstena stad. Arbetet utfördes på uppdrag av Motala Ströms Kraft AB. Vid den antikvariska kontrollen framkom inget av arkeologiskt intresse.

Mats Magnusson
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med undersökningsområdet markerat. Skala 1:10 000.

Inledning

Under november 1995 utförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll. Förundersökningen föranleddes av planerad kabelnedläggning längs delar av Klosterledsgatan och Kyrkogatan i Vadstena stad.

Den arkeologiska förundersökningen utfördes efter beslut från Länsstyrelsen i Östergötlands län. Uppdragsgivare var Motala Ströms Kraft AB som även svarade för de arkeologiska kostnaderna. Ansvarig för undersökningen var Viktoria Björkhager och ansvarig för utformningen av rapporten var undertecknad.

Områdesbeskrivning

Inom Vadstena stadsområde är spår efter förhistoriska lämningar sparsamma. Lösfynd från sten- och bronsålder har påträffats inom området, men i sådan omfattning att de hittills tolkats som tappade eller ditförda föremål. Väster om staden har brandgravar från äldre järnålder undersökts söder och sydost om staden finns ett gravfält samt ett par gravar från yngre järnåldern (se bl a Karlsson, i manus). På klosterkyrkogården finns en runsten, vars ursprungliga placering är okänd. Den s.k. "Vadstenabrakteaten", en guldrakteat från folkvandringstid, har även den en osäker proveniens.

Den äldsta belagda bebyggelsen på platsen är en romansk stenkyrka som någon gång under sent 1300-tal – tidigt 1400-tal ersattes av en stadskyrka i baltisk gotik. Tack vare bl a fyndet av ett tidigkristet begravningsmonument en s.k. "Eskilstunakista" från 1000-talet så antar man även att det har funnits en föregångare till den romanska kyrkan på denna plats (Lundberg, i manus a). Enligt Vadstena klostera äldsta jordebok så bör även byn, som föregick staden, ha varit relativt stor.

Under medeltidens tidigare del sägs här även ha funnits en kungsgård. Denna kungsgård utvecklades under andra halvan av 1200-talet till en palatsliknande anläggning som residens för Bjälboätten. Strax efter mitten på 1300-talet donerades kungsgården till inrättandet av den heliga Birgittas klosterstiftelse. I samband med klosteretableringen började staden växa fram och fick sina stadsprivilegier år 1400.

Området där slottet idag ligger kallades under medeltiden för Sanden och var en stadsdel med sten-

satta gator och stadsgårdar med hus från 1400-talet. Invånarna avhystes och bebyggelsen jämnades med marken när Gustav Vasa år 1545 anlade en borg här som en viktig punkt i rikets inre försvar. Knappt tio år efter byggstarten ledde önskemålen om kungsvit-ter och representationssalar till att borgen gjordes om till ett renässansslott. Johan III lät i sin tur ytterligare bygga ut slottet under 1570-talet. Karl den IX slutförde bygget omkring 1605. (Hasselmo 1982)

I det aktuella undersökningsområdet har man vid tidigare arkeologiska grävningar funnit byggnads-lämningar från 15-1600-tal och där under rester av ryggade åkrar. Detta talar för att området under medeltiden varit åkermark (Feldt 1994, Hedvall 2006 och Hörfors 1993). En konstruktion i kalksten (troligtvis en vattenledning), av okänd ålder, har även påträffats liggandes tvärs över Klosterledsgatan (Lundberg, i manus b).

Syfte

Syftet med förundersökningen, som genomfördes i form av en antikvarisk kontroll i samband med kabelnedläggning, var att se till att fast fornlämning inte kom till skada genom de planerade arbetena.

Fornlämningar som framkom och ej kunde undvikas skulle dokumenteras avseende karaktär och omfattning samt om möjligt dateras. Förundersökningens resultat skulle kunna ligga till grund för länsstyrelsens fortsatta beslut i ärendet.

Metod och dokumentation

En antikvarisk kontroll genomfördes i samband med schaktningen. Den totala schaktlängden var ca 235 m och djupet 0,6 m. Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.

Resultat och tolkning

I schaktet längs Klosterledsgatan fanns inga bevarade kulturlager eller fynd. I Kyrkogatan var schaktet i sin övre del stört men där under fanns rester av rase-ringslager och fyndlösa kulturlager. I övrigt framkom inget av arkeologiskt intresse. Östergötlands länsmuseum ansåg att exploateringarna kunde genomföras som planerat.

Figur 3. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med aktuell schaktsträcka markerad.

Referenser

Feldt A-C. 1994. *Kyrkogatan. Fornlämning 21*. Vadstena stad och kommun. Arkeologisk förundersökning. ÖLM.

Hedvall R. 2006. *Stadsgårdar från 1500-tal. Kv Prelaten i Vadstena*. Vadstena stad och kommun. UV Öst. Rapport 2006:30. Linköping.

Hörfors O. 1993. *Kv Prelaten/Kyrkogatan*. Vadstena stad och kommun. Slutredovisning. ÖLM.

Karlsson E. Slutundersökning vid Kvarnbacken i Vadstena. I manus. ÖLM

Lundberg A (a). Förundersökning vid Rödtornet i Vadstena. I manus. ÖLM.

Lundberg A (b). Antikvarisk kontroll längs Klosterledsgatan. I manus. ÖLM.

Fornminnesregistret för Vadstena stad.

Tekniska uppgifter

Område	Klosterledsgatan-Kyrkogatan
Stad	Vadstena
Kommun	Vadstena
Län och landskap	Östergötland
Ekonomiska kartans blad	084 69 (8E 6j Vadstena)
Koordinater	X 6481165, Y 1446951 – X 6481059, Y 1446785
Koordinatsystem	RT90 2,5 gon V
Höjdsystem	Rikets
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning, antikvarisk kontroll
Länsstyrelsens dnr	220-11186/95
Länsstyrelsens handläggare	Jan Eriksson
Länsstyrelsens beslut	1995-11-09
ÖLM dnr	696/95
ÖLM projektnr	Ä6112
Uppdragsgivare	Motala Ströms Kraft AB
Kostnadsansvarig	Motala Ströms Kraft AB
Projektledare	Viktoria Björkhager
Rapportarbete	Mats Magnusson
Fältarbetstid	1995-11-15—1995-11-30
Fynd	Nej
Foto	Nej
Analyser	Nej
Grafik	-
Renritning	-
Grafisk form	Johan Levin
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.	
Ur allmänt kartmaterial ISSN 1403-9273	© Lantmäteriverket. Ärende nr MS2006/02241 Rapport 2008:7 © Östergötlands länsmuseum

Östergötlands länsmuseum utförde under november 1995 en arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll inför nedläggandet av kabel längs delar av Klosterledsgatan och Kyrkogatan i Vadstena stad. Vid den antikvariska kontrollen framkom inget av arkeologiskt intresse.